

1941

ÁPRILIS

Kia! Hó! SZÓ

SZERKESZTI DR. TAVASZY SÁNDOR

TARTALOM: T. S.: Teleki Pál. — Tavasz Sándor: Szórvány-mozgalom és szórvány-munka. — IGY SZÓL AZ ÚR. Tőkés István: Miért még mindig feltámadás? — EGYHÁZUNK MUNKÁJA. J. I.: Az erdélyi református egyházközség közgyűlése. — Dr. Juhász István: Szász Domokos püspök szórvány-munkája. — Hermann János: A kolozsvári Főiskolás Ifjúsági Keresztyén Egyesület szórványmissziójának multja és jelene. — HIREINK.

Legújabb kiadványok:

Kaphatók az „Ifjú Erdély” Iratterjesztésében.

Barth Károly és Barth Henrik: Szempontok a Szentlélekről szóló tanhoz.

Fordította: Kozma Tibor. „Ifjú Erdély” kiadása. 90 oldal. Ára 2.— P.

Kálvin János: Magyarázata Máté, Márk és

Lukács összhangba hozott evangéliumához. Fordította: Rábold Gusztáv. A Synoptikus evangéliumokról szóló Kálvin-Kommentár II. kötete. Ára 6.— P.
— Kapható még: Kommentár a Synoptikusokhoz, I. kötet. Ára 6.— P.

Kádár Géza: Ha meghalunk, az Úrnak halunk meg. Temetési beszédek. Szerző kiadása. 170 oldal. Ára 6.— P.

Debreczeni László: A mi művészetünk.

(Fatornyos hazámból.) „Ifjú Erdély” kiadása, 130 oldal, több, mint 50 illusztrációval. Ára 3.— P. Egyszerűbb kiadás ára 2.— P.

Juhász István: A reformáció az erdélyi románok között. 276 oldal, ára 6.— P.

W. Lüthi—Nagy István: Az eljövendő egyház. (Dániel próféta igehirdetése.) 2.— P.

Horváth Jenő: Az egyház világmissziója. „Élő Könyvek” 30. sz. — 40 P.

„Ítt az Isten köztünk”, 1941. évre. Bibliaolvasó kalauz minden napra, 272 old. 1.— P. — Ugyanaz kötve 1.60 P. Március 1-től 25% kedvezménnyel!

IKE-jelvény, három színben zománcozva, az IKE-központ hivatalos kiadványa (csak 10-nél több példány rendelhető), ára darabonként — 50 P.

IKE-tagkönyv, kedvezményes utazásokon is használható; a központ hivatalos kiadványa (csak 20-nál több példány rendelhető), ára darabonként — 10 P.

Mikos Lajos: Leányélet és Leányarcok a Bibliában. A leánymunka kitűnő segédkönyvei, áruk: 1.50 és 2.80 P.

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR // FŐMUNKATÁRSÁK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KOLOZSVÁR, HITLER ADOLF-TÉR. (REF. THEOLOGIA.)

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. — Előfizetési díja félévre 2 Pengő, egész évre 4 Pengő.

XV. ÉVFOLYAM

1941 ÁPRILIS

4. SZÁM.

TELEKI PÁL

A tragikus esemény, mellyel egy áldott és szép élet véget ért, az Isten ítélete alá tartozik. Bármiképpen is magyarázzuk, reánk az tartozik, hogy ennek a szép életnek a példáját állítsuk magunk elé és vegyük magunkra azt az ítéletet, amely felettünk, magyarok felett kimondatott ezzel a szörnyű befejezéssel.

Előttünk áll az igazi magyar főúr, aki semmi mást nem örökölt, mint egy fényes nevet. Teleki Pál azonban nem azzal kezdi, hogy nevének fényét és családi kapcsolatait értékesíti, hanem arra a tetre vállalkozik, hogy a tudományos munkára adja magát, ahol nem a név varázsával, hanem a szellem hatalmával igyekszik helyet biztosítani magának a nemzet életében. Kemény akaratú úgy művelői kutató értelmét és elmélyülő esztét, hogy a hűvös tárgyi tudás és az átfogó erejű gondolkodás útján mind a magyar, mind az európai tudományos élet egyik vezérlő személyiségévé válik. De még így sem használja ki a kínálkozó kedvező körülményeket a maga hasznára, hanem az önzetlen tudományos munka példaadója marad, megelégszik az igazság felmutatásával és érvényesítésével. Valamint a politikai közéletben, úgy a tudományos munkában sem akar másról tudni, csak az igazságról, de azzal aztán megalkuvás nélkül, az önfeláldozásig azonosítja magát.

Az igazsággal nem vonul vissza önös magányának elefántcsonttornyába, hanem beállítja nemzete szolgálatába. Teleki Pál azért nagy magyar, mert neki nem volt soha külön magánélete és külön közélet. Még amikor pihent családjá körében, akkor is a haza gondját forgatta szívében, vagy, amikor cserkészei között volt, gyermekded tiszta lelke érzés-hullámaiban és mindig messzenéző kék szeme tükrében is a jövődőt fűrdette. Nemcsak tudós volt, de igazi nemzetnevelő, de olyan, aki iszonyodott az elválasztó erejű politikától, lelke az egész nemzetet csüggyt.

Ime, ilyen szép és példaadó volt Teleki Pál élete. Az ítélet pedig az, amely hangzik felénk: Hülsen és igazságtalanok voltak a hűség és az igazság eme nagy hőiséhez. Magára hagyjátok, hadd csináljon mindent ő, ti pedig néztétek, legfeljebb csodáltátok a felelősség súlya alatt szenvedő embert! Most talán meghalljátok az ítéletet, mert ha most meg nem halljátok, úgy elvész nem a haza, nem a nemzet, hanem elvesztek ti, pártos nemzedékek! Mi hiszünk a prófétai beszédnek: A maradék megtér, és a megtért maradékkal együtt megtér a nemzet, és megmarad a nemzet, amely az Isten gondolatában örökkévaló!

Teleki Pál él és élni fog az Isten akarata szerint való nemzettel együtt! T. S.

Szórvány=mozgalom és szórvány=munka.

A „Magyar Nemzet” egyik legutóbbi számában Kovács Imre nagyon őszinte és nagyon komoly bírálatot mond azokról, akik a Márciusi-Frontban tömörülve, nagy elhatározással fogtak neki a falu tanulmányozásához és felemeléséhez. Sikerült is írásaikkal és könyveikkel nagy érdeklődést ébreszteni a falu iránt, a falunak pedig visszaadni az öntudatot és az önértéket. Szépen és eredményesen haladt minden, amíg a falu-tanulmányozás új volt s amíg, mint irodalmi tárgy kinek-kinek kedvére volt, de amint ki is kellett állni és vállalni kellett a munkát és felelősséget, mindenki talált valami okot és ürügyet a félreállásra. Amíg új volt, mindenkinek volt az ország valamely részéből egy-egy nagyszerű példája, amelyet felemlgetett, egyszerre aztán ezek a példászerű faluk és intézmények is teledésbe merültek, a hírverő írőkkal együtt.

Fájdalmas magyar igazság ez. Így vagyunk mi mindennel és minden nemzedék, különösképpen a fiatalabbak. Az, ami új, különösen, ha találó és meglepő jelszavai vannak, azonnal kapós s azonnal **mozgalommá** válik. Amíg **mozgalomról** van szó, addig készek vagyunk csallakozni, beszélni, hirdetni, lelkesedni. Mihelyt azonban a jelszavak színtelenek lesznek, vagy pedig a mozgalom már elérte célját, érdeklődést ébresztett, hivatást toborzott s amikor kezdődne **a munka**, amikor a mozgalom munkává kellene, hogy váljon, a hívek lelkesedése megcsappan, majd jön az unottság, utána a közömbösség, vagy pedig a gyakoribb eset, a mozgalmi emberek elismertekké vagy beérkezettekkelé válnak és a mozgalom beletorkollik az egyéni érvényesülés nagy vagy nagyobb útjába.

Régi tapasztalatom ez, ezért volt nekem mindig gyanús minden úgynevezett mozgalom, a sok hangos, új kezdeményezés. Ezért célravezetőbbnek láttam mindig a kicsiny kezdetű, de meglévő munkához való csatlakozást, — a közélet bármely terén, feltéve azt, ha komoly volt az a munka és ha a munkások hűségében és komolyságában meg volt vagy meg van a kezesség arra, hogy a bejelentett ügyet szolgálják.

A szórvány=kérdéssel kapcsolatosan is hallunk, hol szórvány=mozgalomról, hol szórvány=munkáról. Erdélyben van szórvány=munka, ezt ne felejtsek el azok, akik új és új szórvány=mozgalmakat kívánnak kezdeményezni. A szórvány=munka a mi erdélyi református egyházunk-

ban nagyon régi. Ha csak a múlt évszázadra megyünk vissza, emlékezzünk arra a nagyszabású elgondolásra, amely Szász Domokos püspök nevéhez fűződik. Lapunknak ebben a számában külön cikk foglalkozik a Szász Domokos által megindított munkával, amelynek eredménye volt egy csomó úgynevezett missziói egyházközség szervezése. Vagy, ha a közelmúltra gondolunk, vegyük számba azt a hűséges és gondos munkát, amelyet a kolozsvári theologiai fakultás hallgatói végeztek dr. Imre Lajos vezetésével. Aki Erdélyben valami komoly feladatra akar vállalkozni az erdélyi szórványok érdekében, az ne nézzen semmiféle új célkitűzésre s mondjon le a kezdeményezés dicsőségéről és csatlakozzék a meglévő munkához, amelyek már túl vannak az első lépéseken s amelyek alapul szolgálhatnak a további és nagyobb munkához.

Ezenkívül a szórvány-kérdés Erdélyben hitvallási kérdés. Sem a vérnek, sem a fajnak, sem a népiségnek, még a nemzeti dicsőségnek sincs akkora vonzóereje, mint a Krisztus nevének. Akit megnyertünk a Krisztusnak, azt visszahódítottuk a magyarságnak is. Ennek a szegény szórvány-népnek evangélium kell, mert olyan nagy a szükség, hogy azt csak az evangélium tudja megszüntetni. Ennek a nagy lelki szükségnek megszüntetése után következhetnek a résszerű szükségek, mert amíg helyre nem állítjuk ennek a szórvány-népnek a lelki egészségét és békéjét, addig minden más segítség csak könyöradomány marad, amely pillanatnyi segítséget nyújt, de nem szolgálja a jövőt. A lelki munka elsőbbségét nem **idő** értelemben valljuk, hanem **elő**leg, vagyis elsősorban erről kell gondoskodnunk, de ennek a feltétele alatt azonnal gondoskodnunk kell a gazdasági és művelődési szükségek megoldásáért. Amíg nincs a szórvány-munkának állandó helybeli gazdája, felelős hordozója, addig az egész munka alkalmi kiszállások rendszertelen beleavatkozásából fog állani, s csak kifelé néző és kifelé mutató mozgalommá lesz, belső folyamatos építés nélkül.

A szórvány-munka jelentőségét ismerte fel újabban Thold Dezső tábornok, Szolnok-Doboka volt katonai parancsnoka, aki ugyanezen a helyes úton tett jelentős kezdeményezést azzal, hogy munkatervét azonnal az illetékes egyházi főhatóságok elé terjesztette.

A szórvány-munkánál tehát alkalmazkodjunk ahhoz a módszerhez, hogy abból induljunk ki, ami már **meg van** és ne kísérletezzünk új mozgalmak beindításával, mert nem azt az időt éljük, amikor a jóakarátú erővel kísérletezni lehet, hanem építünk bele minden jó erőt abba a munkába, amely már **meg van**, akármilyen kicsiny kezdetben is.

T. S.

„IGY SZÓL AZ ÚR“

Miért még mindig feltámadás?

I. Kor. 15 : 22—26. „Mert a miképpen Ádamban mindnyájan meghalnak, azonképpen a Krisztusban is mindnyájan megelevenítetnek. Mindenki pedig a maga rendje szerint. Első zsenge a Krisztus; azután akik a Krisztuséi, az ő eljövetelekor. Aztán a vég, mikor átadja az országot az Istennek és Atyának; amikor eltörlő minden birodalmat és erőt. Mert addig kell neki uralkodnia, mig nem ellenségeit mind lábai alá veti. Mint utolsó ellenség törlöttek el a halál.“

Azért, mert kérlelhetetlenül és megmásíthatatlanul van gyász és halál. Ha a halált a maga riasztó, minden életet gyökerében megtámadó valóságában nem ismerjük el, úgy csupán emberi bölcselkedés feltámadásról beszélni s ebben az esetben az alábbi sorok éppúgy bolondságot jelentenek, mint az egész keresztyén egyház és annak igehirdetése. Rusztán emberileg nézve, közömbösen is elmehetnek a halál gondolata mellett. Akár nemtörődöm lemondással akár gyermekeimben, nemzetemben való továbbéléssel vigasztalhatom magam, de az Irással kezemben, meg kell állanom s fájdalmasan kell ismernem: a halál nem természetes valami, a halál nem tartozik az élet rendjéhez, hanem egyetlen szörnyű ellensége minden létnek.

Mi a halál völgyében járunk s a hívő embernek ezzel minden pillanatban — nemcsak háborúban, hanem a legbékeesebb húsvét idején is — számolnia kell. Ezért nem beszélhetünk csak húsvétról, hanem szólnunk kell nagypéntekről is. Húsvétot úgy látjuk, mint egy pontot annak a mondatnak a végén, melyet nagypénteknek nevezünk. A halálon keresztül jutunk a feltámadás csodájához s ezért szövi át Pál apostolnál a feltámadás himnusát az elmúlás félreérthetetlen hangja... A halál „Ádám“ miatt, a kísértésnek engedő első ember miatt szedi áldozatait s a mai rettenetes háborúban ennek az önmagunkban folytatódó örök embernek a képét kell felismerünk. Pedig őt és vele együtt minket is örök életre teremtett Isten, a paradicsomba helyezett és ha nem lenne „kigyó“, ha nem lenne bűn, akkor a halál fogalma is ismeretlen volna. Nem önmagunkat, hanem a kigyót, ezt a személyes hatalmat, a bűnt kell támadnunk, hiszen végeredményében mi szenvedő felek vagyunk, akiket Isten nem vádolni, hanem megmenteni akar. Nem „test és vér“, nem önmagunk, hanem a bűn sötét hatalmai ellen van nekünk tusakodásunk. Az a mi nyomorúságunk, hogy

ebben a tusakodásban képtelenek vagyunk a győzelemre. Legjobb akaratunk mellett is újra meg újra áldozatul esünk a kísértésnek. Senki sem tehet egyebet, mert a „*Ádám*ban mindnyájan” meghalunk. *Ezért húsvétunk első lépése az a beismerés, hogy mindenestől a halál „rokonai”, fiai vagyunk.*

Egyedül Jézus Krisztus, az emberré lett Isten az, aki egész életén keresztül az az Ádám volt, aki még nem engedett kísértésnek; az az ember, akit örök életre teremtett és a paradicsomba helyezett az Isten. Neki kellett jönnie, hogy legyen *egy ember*, aki nem esik áldozatul a kísértésnek. *Egyedül* erre a második Ádámra nem haragszik Isten s így egyedül ő képes a mennyi Atyát kiengesztelni mindazért, amit mi nap-nap után ellene vétünk s amiért méltó büntetésként hordozzuk magunkban a halált. Éppen őt áldozta tel Isten, hogy ne kelljen minket feláldoznia. Ezért kellett Krisztusnak, az ártatlannak, a szepőlótelennek meghalnia, hogy így megtörje a „kigyó” uralmát a neki való engedetlenség által. Hogy ez a megtörés valóban sikerült, annak jele, bizonyosága Krisztus feltámadása. A „*harmadnapon feltámadott*” nem más, mint a kigyó halálos ítélete, Aki eddig ölt, az most megöletik, aki eddig kínozott, az most vérbefojtva kinlódik és bármit is mutasson a „ma”, feltartóztathatatlanul közeledik a halál felé. Még vergődik, de nincs már fulánkja és mérge, mivel a hívó embert megsebezhetné. *Ez a halál halála*, első lépése annak a megelevenedésnek, melyről a 22-ik vers beszél.

A keresztyén ember vígasztalása abban van, hogy neki nem kell gyötrődnie a Gecsemáné kertben, neki nem szomorú a lelke „mindhalálíg, neki nincsen keserű pohara, mert az utolsó cseppig kiitta Jézus Krisztus. *Nekünk csak a feltámadást hagytá, de elvette a keresztfét.* Igen, megmarad a halál, mint a múlandó test megsemmisülése, de nincs többé halál abban az értelemben, hogy nekünk félnünk kellene tőle, mivel nem tudhatjuk, hogy mi jön utána. Ezzel a hittel élve, nem csálnak hideg verítéket homlokunkra a bombatámadások, de nem ejtethet menthetetlenül kétségbe szereteteink elvesztése sem, bármilyen fájdalmas és tépő legyen is az. A sírók megmaradnak, de ezekről azt mondja Jézus, hogy boldogok, mert megvígasztaltatnak. Ne legyen félreértés: nem a gyász, a sírás, a panasz, a jaj eljelen-téktelenítéséről van szó, hanem csak azt mondjuk: mindez nem lehet az utolsó szó. A koporsót nem lehet figyelmen kívül hagyni és Isten ellen lázadnánk, ha mintegy örömmel néznénk halottainkra, de hitünkben gyönyörű hajóvá változik át a fekete koporsó, mely nem életünk utolsó állomásához visz, hanem csodálatos és új vizekre vezérel, ahol nincs halál, mert nincsen kigyó, nincsen bűn. *Ennél bol-*

dogitóbb üzenet nincs és nem is lehet hívó ember számára. Ez viszont csak a feltámadásba vetett hitnek az ajándéka lehet.

Amit mi most hitben élünk, az lesz érzékelhető valóság Krisztus visszajöveletekor. Akkor megszűnik a halál mai formája is, mert a még kinlódó, látszólag hatalmaskodó pokoli „birodalmak és erők” végképp eltöröltnének. Akkor nem lesz koporsó és gyász, nem lesznek sírók és siratottak, nem lesznek árvák és özvegyek, mert minden hatalmasság széttiporva fekszik Krisztus lábai előtt. *Ezt az árvák, özvegyek, betegek, halottak, koporsók nélküli világot éljük mi hitben s ezt a csodálatos érthetetlen életet jelenti Krisztus feltámadása.* Ilyen hittel lehet igazán vígasztalni és megvígasztaltatva lenni, igazi embernek és magyar-nak is lenni, egyedül Krisztus érdeméért.

Igy utal Krisztus feltámadása egyrészt a halál sötét világába s másrészt az ő vég nélküli országlására, hogy mindkettő által hozzánk jö-hessen s törhetetlen élni-szolgálniakarást oltson lelkünkbe, mely nem tántorodik meg semmilyen teher vagy pokoli hatalom előtt.

Tőkés István.

Puky Endre előadása: Márciusi gondolatok 1941-ben. A Budai Református Férfitársaság ünnepén, Haypal Béla lelkipásztor igeolvasása, imája és Kenessey Pongrácz ny. főispán megnyitója után Puky Endre dr. presbíter, a Közigazgatási Bíróság elnöke beszélt, „Márciusi gondolatok 1941-ben” címmel. Az erkölcsi világban — mondotta — minden igazság megvalósulni kíván, az emberi jogok éppen úgy, mint a nemzet jogai. Amint vannak emberi, polgári és politikai jogai az egyesnek, úgy vannak jogai a nemzetnek is, — önállósághoz, függetlenséghez, területi sérthetlenséghez — amelyek akkor valósulnak meg, ha megfelelő állami intézményekben öltönek testet. A 48-as ifjak tizenkét pontba foglalták össze e jogi követeléseket, a törvényhozás azokat törvénybe iktatta és az akkori sajtó mámorosan hirdette: ami egyes országokban polgárvérbe került, Pesten huszonnégy óra alatt békés és törvényes úton kivívták a testvéri egyetértést. Holott a valóság az, hogy a nemzet nagy szenvedésein át az igazságnak még közel húsz évig kellett várnia, míg megvalósult — és akkor se teljesen — a 67-iki kiegyezésben. Csak a világháború után váltak a csonka hazában élő valósággá a nemzeti önállóságunkkal járó összes jogok, bár rettentő áron. A törvényhozás erkölcsi kötelességének tett eleget, amikor április 11 helyett március 15-ikét nyilvánította nemzeti ünnepé. Nem ok nélkül ünnepli évről évre a nemzet ezt a napot, mert szabadság-egyenlőség-testvériség jelszavai között nagy követelés mered elénk: követelése az egyennek, hogy vétessék fel a nemzet erkölcsi közösségébe. Ezért nem lehetünk eléggé hálásak a márciusi ifjúság iránt. Szemünk előtt alakult ki az új közép-európai felfogás, amely mind az egyént, mind az államot többé nem jogaira, hanem egymás iránti kötelességeire figyelmezteti, cserébe azokért a polgári és politikai jogokért, amelyeket az egyén a szabadság-egyenlőség-testvériség jegyében kapott. Most az állam fordul az egyénhez, egy összefogó és társadalom-kiegyenlítő, szociális politika megvalósítása érdekében. A szabadságjogok kiterjesztése és a szociális gondolat térhódítása között tehát összefüggés van és csak ha ezt az összefüggést meglátjuk, akkor méltányoljuk igazán március 15-ikét. — Az illusztris előadónak hálásan tapsolt nagyszámú közönsége.

Egyházunk Munkája

Az erdélyi református egyházkerület közgyűlése.

Nem kívánunk ünnepi krónikát írni a március 29—31-i közgyűlésről, hiszen a napilapok — hála Istennek! — ritkán tapasztalt terjedelemben és komoly hangon végezték ezt el. Feladatunknak azt érezzük, hogy azokat a tanulságokat vegyük itten számba, amelyek iránymutatók egyházl életünk mostani átalakulása, új építési korszakának elején.

1. Kisebbségi éveink alatt sokan sokszor emlegették azt a tanácsot, amit a Budapestre szállított Ravasz László eldívózasakor itt maradó munkatársainak hagyott. Meleg ünnep és testvér örömezés volt a közgyűlés hangulata most, hogy mint tiszteletbeli közgyűlési tagot, ismét visszanyerhette az erdélyi kerület az innen elindult dunamelléki püspököt s a szavak, amelyekkel Ravasz László megköszönte a feléje áradó szeretetet és a megválasztást — úgy éreztük — ismét korszakot nyitón jellemzőek voltak. „A megválasztás által az Egyházkerület közgyűlése a legtöbbet adta, amit adhatott: munkára kötelezett el.” Ünnepelni akart az erdélyi reformátusság e közgyűlés keretében, az egybegyűlt képviselők seregén át azonban nem olyanok láttuk egyházunkat és református népünket, mely már maradéktalanul tud ünnepelni, hanem olyanok, melynek a romokat eltakarító, újraépítő, segítő, támogató szolgálatra van kimondhatatlanul szüksége.

Csak abban az értelemben volt ünnep és örömezés a közgyűlés, hogy hálat adhattunk Istennek a visszatérésért és számot adhattunk arról, hogy elérkezett az újraépítés ideje. Vendégelünk és képviselőink, a püspöki jelentés iránymutató célkitűzései, egyformán arról beszélték, hogy 22 év napról-napra való élete, e hosszú útmenetnek a megtartásért vívott küzdelmei után, az az időszak következik el, amikor munkánk — Isten akarata szerint — talán nemcsak a ma megtartása, hanem a jövőndő alapvetése is lehet. Nemcsak visszatekintés volt a tanácskozáson e két napja, hanem elsősorban az új munkára való felkészülés. Ennek szükségét hangsúlyozták vezetőink és választottaink és az ebbe való bekapcsolódást ígérték vendégeink.

2. Vársárhelyi János püspökünk jelentése egyházunk mai munkavállalásának igénylése és a programja volt. „A szabadlító Istennel szembeni hálánkat, nemzetünk életében való szerepünket — mondta a jelentés — megújult munkánkkal mutathatjuk ki.” „Belső életünk feladatai közül első sorban a nemzeti nevelés, a szociális gondozás, a szóránymisszió kérdéseit említem meg. Határozottabban kell szolgálni népünk szociális, gazdasági érdekeit, figyelemmel kell kísérnünk a népegészségügyet, a házasság védelmét, az anyák és csecsemők istápolását. Fenn kell tartanunk összes missziói szervezetünket, intézményeinket és a szásvárosi árvaház helyett újat kell létesítenünk. Diakonissza-intézetünket, kórházunkat tovább kell erősítenünk és fejleszteniünk.”

Néhány mondatban idéztük a püspöki jelentés célkitűzéseit. Amíg hallgattuk e bővebben kifejtett program-pontokat, dtérezttük annak jelentőségét, hogy egyházunk nem akar megválni egyetlen munkájától sem, amelynek elindítását a kisebbségi helyzet tette számára szükségessé. Nem hatalmi törekvés, nem féltékenység, vagy hamis felekezeti partikulárizmus az, hogy ragaszkodik egyetemes népi szolgálatnak kereteihez és intézményeihez. Nem jutalomkeresés nyilvánul meg ebben az akaratban: „ha jó voltam e munkák végzésére a kisebbségi évek alatt, úgy most is végezni akarom azokat.” Nem ilyen gondolat nyilvánul meg ebben a törekvésben, hanem az a felismerés, hogy az önkéntesség, áldozatosság, sáfárság ama szolgálatát, amit az egyház jelent a nemzet életében, soha nem tudja pótolni az állami hivatalnok sereg. A lelkek megerősödése, a gyülekezetek építő munkája nélkül hiábavaló a gazdasági megerősödés és az állami gépezet kiépítése.

3. Bőven foglalkozott a püspöki jelentés a szóránnykérddssel. Valójában egy ez a jövőndő tennivalói közül, de jelentőségére, sürgősségére nézve kétségtelenül a legelsőek közül való. A szóránnykérdd napjainkban lett az erdélyi közvélemény érdeklődésének előtérében álló ügyé, református egyházunk azonban már régóta dolgozik e fontos munkaterületen. Dr. Imre Lajos theologiai professzor vezetése mellett működött az a theologus-munkaközösség, mely már több mint egy évtizede gyakorlati munka, pásztóráció által igyekszik megmenteni a nemzeti vidéke beolvadásra lélt szóránnyait s ugyanakkor tudományos munkával is igyekezett előkészíteni e kérdés egyetemes megoldását.

A szóránnykérdd jövő megoldásában vezető hely illet meg egyházunkat. E vezető helyről sem a mult érdemei alapján beszélünk. A szóránny-helyzet leg-súlyosabb betegsége az, hogy a szóránnylélek kiszakad az ősi magyar egyházi közösségből. Magyar nyelvű oktatás, vagy gazdasági megerősítés nem segít elő a szóránny végleges megtartásának ügyét, csak az, ha a szóránnyban élő újra visszatér, élően és szervesen beletagozódik az egyházi közösség életébe. Ezért fontos, a nemzeti misszió szempontjából is fontos, hogy a meginduló szóránnymentés különféle munkái az egyházi szóránnymunka és gyülekezetszervezés irányltása mellett végezzék el sajátos feladatukat.

4. A szóránnykérdd, a nemzeti nevelés, iskola-hálózatunk megtartása és kiépítése, a szociális gondozás, a missziói munkák, stb., stb., mind megannyi, nemcsak kötelessége és dicsekedése, hanem súlyos terhe is egyházunknak. Végzésükhöz anyagi erőforrásaink megsokszorozására, munkások alkalmazására és eltartására van szükség. A közgyűlés tanácskozással és beszédel világosan feltárták e tekintetben a helyzetet.

A szóránnykérddel kapcsolatosan hangsúlyozta püspökünk azt, hogy ugyanakkor, amikor kívánjuk, hogy lelkészeinknek tisztességes megélhetés adassék meg, ugyanakkor gondoskodnunk kell arról is, hogy az egyházunk szolgálatában álló munkások munkakerejét a szükség szerint a szolgálatban igénybe is vegyük. 54 olyan gyülekezetünk van, ahol a lélekszám nem éri el 300-at. E kis gyülekezetek pásztórai első sorban kötelezhetők arra, hogy a körzetükbe eső szóránnyok gon-

dozását is elvégezzék. Az újjáépítés nagy munkája előtt álló egyház parancsoló szava szólalt meg abban a bejelentésben, hogy nem engedhetjük meg azt a luxust, hogy egyházunk színekurkákat nyújtson akkor, amikor annyi a tennivaló.

Kétségtelen azonban, hogy pusztán a rendelkezésre álló erők új munkabeosztása által még nem tudunk minden feladatot elvégezni és főként nem tudjuk helyzetünk kívánta intézményeinket fenntartani. Méltán szólalhatott meg tehát a kívánság, amit a közgyűlés alatt több alkalommal is hallhattunk, hogy egyházunk méltán kérheti és várhatja az állam támogatását. Nevelő és szociális munkáink az állam terhére könnyültek, nemzeti szolgálatot is végeznek az egyházi diakonia és hitvallásos nevelés által s így a nemzeti érdekek öre, az állam támogatását joggal igényelheti magának. Munkánk anyagi forrásainak előteremtéséért az államhoz fordul egyházunk s teszi ezt történelmi szerepünk tudatában, amint ezt püspökünk egyik felszólalásának szavai világosan mutatták: „Erdélyi református népünk hitte és reménységgel hordozta el az elmúlt 22 esztendőt s ma méltán kérhetjük a kormányzattól református népünk és egyházunk helyreállítását, hiszen Erdély súlyos nemzeti ségi helyzetében csak a lelkiileg erős, egyházunk munkája által vezetett és formált magyarság tudja betölteni azt a szerepet, melyet a jövőre nézve méltán vár tőlünk mindenki.”

Megjegyeztük azonban e tekintetben azokat az intelmeket is, amelyeket egyházunk most választott, új főgondnoka, gr. Bethlen István mondott. A marosi egyházmegye egykori főgondnoka most úgy jött hozzánk, mint „bujdosó”, aki nem itt élte végig az elnyomatlás idejét s ha figyelemmel és segítséggel kísérte is sorsalakulásunkat, mégis egy kicsit kívülről szemlélt minket. Kívülről való szemléletében pedig az erdélyi szellem alkotó erejét figyelte meg. Az egymásra utalt, egységbe került erdélyi társadalmi osztályok olyan közszellemet alakítottak ki, melyben az értékmérő nem a vagyon, hanem a munka lett. Kívánta, hogy ez az alkotó, építő közszellem maradjon meg most is, amikor a két ország-rész egybeolvad. Ne alakuljon ki mindálunk, Erdélyben, az az átkos mentatlás, mely bár állandóan kritizálja a kormányt, mégis mindent az államtól kíván. A főgondnok e szavaira kltörő spontán taps és lelkesedés mutatla, hogy az egybegyűltek közhangulata szerint beszélt. Mi megnyugtatónak és örömdetesnek tartjuk azt, ha nemcsak egyházunk vezető főiben van meg az egyház eme áldozatvállalással járó autonómiájának gondolata, hanem ha minél többen vállalják az egyház önállóságának ezt a terhét. Anélkül, hogy itt bármínő vonatkozásban is gondolnánk az egyház és állam viszonyának jövőbeli alakulására, örömmel kell vennünk minden olyan kezdeményezést, amely egyházunk most induló újjáépítését önéronk munkabádlításával akarja végrehozni.

5. Volt a közgyűlésnek egy nagy szomorúsága: sokan hiányoztak azok közül, akiket már évtized óta megszokott szemünk itt látni a közgyűlés tagjai között: a Bethlen Kollégium, az enyedi, gyulafehérvári, küllüllői egyházmegyei képviselői nem lehettek jelen. Az erdélyi református egyház „csónka parlamentjének” éreztük a

közgyűlést. A visszatérés óta talán egyetlen egy magyar közösség gyűlésén nem éreztük ilyen nagyon Erdély kétfelé szakítottóságát, mint itt. S talán érthető is, hiszen egyetlen egy erdélyi testület tagjai nem maradtak olyan hűségesen a helyükön, mint az Erdélyi Református Egyház délerdélyi örállói. A közgyűlés minden imádsága, gondolata, beszédje és ígehírdetése velük foglalkozott s éreztük, hogy lelkiileg most is együtt vagyunk.

Vásárhelyi János püspöknek a szétszakított részek el nem téphető egysége mellett bizonyoságtétele az egész gyűlekezet hitét fejezte ki: „Valamikor a zsoltáros a babilon vizek mellett így énekelt: Ha elfelejtkezem rólad Jeruzsálem, felejtkezzék el rólam az én jobb kezem. Mi is azt mondjuk most itt az élő Isten szeme előtt: Ha elfeledkezem rólad Bethlen Gábor iskolája, szásvárosi drvák, marosmenti, küllüllömenti gyűlekezetek és mind-mind ti többiek, ha elfeledkezzünk rólatok fehér-falú templomok, iskolák, felejtkezzék el rólunk a mi jobb kezünk. A politikai körülmények bármiként is változnak, ez a kérdés nem az egyház kérdése, de az a mi kérdésünk s ezért Istennek tartozunk számadással, hogy akármi is történik, mi elszakított testvérek az egymásért való felelősséggel tartozás öntudatát és kötelezettségét el nem feledjük. Az anyát a gyermekétől, amig egymásért imádkoznak, soha elszakítani nem lehet.”

Beszámolónkat azzal a reménységgel fejezzük be, hogy az újjáépítési munka, melynek ünnepi proklamációja volt a közgyűlés, nemcsak a visszatért egyházak és a református magyar nép, hanem a határon túl maradtak ügyét is fogja szolgálni.

J. I.

Münnich Aladár nyerte a zuglói evangélikus templom tervpályázatát. A zuglói evangélikus templom terveire beérkezett pályaműveket a templomépítő-bizottság elbírálla. Az első díjat Münnich Aladár műépítész terve nyerte el, a második díjat Szalágyi Géza építésszámérnök, műegyetemi tanársegéd, a három harmadik díjat a bizottság egyenlően megosztotta Friedrich Lóránt, Gerey Ernő és Lehoczky György műépítésszek között.

„Darányi Kálmán-diákház.” Az elhunyt miniszterelnök és református egyházi vezetőférfi emlékeztetének jegyében a Református Diákok Soli Deo Gloria Szövetsége elérkezettnek látja az időt arra, hogy a mai háborús, árvises, keserves életgondok között is a többszáz személyes nemzetnevelő diákközpont megvalósítását vegye tervbe. Megalkotta a „Darányi Kálmán SDG Diákház Bizottság”-ot, amelynek elnöke Ravasz László püspök, ügyvezetője Héder János dr. vezérigazgató, titkára Székely György dr. tanár. Ezuttal csak azt kérjük — mondja értesítésében Soós Géza dr., a szövetség elnöke, hogy minden egyes testvérünk legalázatosabb imáiban hordozza ezt az ügyet. Imádságos előkészület után mindenkinék alkalmat fogunk adni, hogy kivége részét e rendkívüli horderejű intézmény létrehozásának szolgálatából.

Evangélikus lelkészek köréből. Tereí Endrét a rozsnói egyházközség meghívta lelkésznek. — A tiszalökleti evangélikus püspök lelkészé felavatta Simon László lelkészjelöltet és szolgálatra a kassai egyházhoz osztotta be,

Szász Domokos püspök szórvány-munkája.

Az erdélyi szórványkérdés minden időben összekapcsolódott Erdély nemzetiségi viszonyainak problémájával. A Szamos, Maros és a Körösök völgyében lakó magyarság kipusztulása hozta magával, hogy sok régi református egyházközségünk kipusztult, „desolata ecclesiává” lett, megmaradó hiveinknek pedig igen nagy százaléka a gyülekezeti közösségből kiszakadtan, szórványsorsba került.

Ma még csak sejtjük azt a folyamatot, mely Erdély középső és nyugati részén olyan gyökeresen megváltoztatta az ország nemzetiségi képét. Az Erdélyre vonatkozó népiségtörténeti kutatás még csak most tart a probléma felfedezésénél s az eddigi munkák inkább csak a középkori helyzetképet rajzolják meg. A XVII. és XVIII. század az az idő, amikor végbement a román elemnek Erdély jobbagylakosságában való túlsúlyra jutása s e korszak nagy átalakulásáról mind a mai napig csak Györffi Istvánnak a Fekete-Körös völgyéről, Bihar megye népiségtörténetéről írott munkája ad részletesebb felvilágosításokat.

Az erdélyi szellem gyakorlatiasságát kell látnunk abban, hogy a kérdés történelmi multjának a tisztázása előtt már jelentkezett a kérdés gyakorlati, egyházi és nemzeti érdekünk szerint való megoldásának kísérlete. A desolata ecclesiák pusztán maradó egyházi vagyona, elhagyott templomai, görögkeletivé váló megmaradt hivei és az egykori református lelkészeknek csak románul beszélő leszármazottai (a színei körlelkész az 1890-es évekből jegyez fel ilyen adatot s ugyanerről ír a mezőújlaki lévitának néhány évvel ezelőtt megjelent nagyhatású röpirata) — olyan hangosan kiáltó jelek voltak, amelyek mellett nem mehetett el érzéketlenül és hallgatógon egyházunk vezetői.

Ha jubileumi aktuálitást akarnánk adni visszaemlékezésünknek, azt mondhatnók, hogy ebben az évben van a 60-ik évfordulója annak, hogy magyar református egyházunk missziói öntudatossága a szórványok felé irányította az egyház felelősségét. Az 1881-ik évi debreceni zsinat alkotta meg az országos közalapot, melynek egyik rendeltetése az elszórttságban élő református hivek gondozása volt s mely lehetővé tette, hogy egy évtized alatt hatalmas kibontakozzék az erdélyi egyházkerület szórványmunkája. Az országos közalapot létrehozó zsinat közhangulatát világosan jellemzik a zsinat elnökének, id. br. Vay Miklósnak megnyitó szavai: „... református egyházunk némely részeiben az elpusztulással határos állapotban lévő egyházközségeket mutat fel”. „Nem maradhatunk azon állapotban, melyben vagyunk, ha csak azt nem akarjuk, hogy széthulljon egyházunk, mint oldott kéve; nem nézhetjük tét-

lenül pusztuló és elerőtlenedő egyházközségeinket, nyomorral küzdő lelkéseinket, tanítóinkat”. E közhangulat szellemének megfelelően mondja ki a közalap szabályzatának 2. szakasza, a) pontjában, hogy a közalapot a hiveink megtartását szolgáló missziói munka szolgálatába kell állítani: „Magyarország határain belül és a társországokban, vagy ezeken túl fekvő keleti és déli államokban elszórva élő hitfelek lelki gondozása s e célból missziók, utazó lelkipásztorok intézményeinek gyámolítása, fenntartása és szervezése (az országos közalap feladata), hogy így az idegenek közt könnyen elenyészhetők ezerek az egyház és nemzettest tagjaiul megtartassanak”.

A debreceni zsinat által kifejezett szükség egyházunk századvégi történetének legnagyobb hatású mozgalmát váltotta ki. Az idegen népek között elszórtan élő reformátusok ezereinek a megtartását tűzte ki célul ez a mozgalom és szolgálta e célt az ország határain túl a „moldva-oláhországi misszió”, az ország határain belül pedig a felállított körlelkésziségek munkája által. Az oláhországi missziónak tovább építője, a körlelkésziségeknek azonban megteremtője a századvég nagy református, „építő” püspöke, Szász Domokos volt. Tulajdonképpen mindkét munka szórványmisszió, az azonos tartalmú, de külön jellegű két munka közül ez alkalommal csak az utóbbival foglalkozunk.

1885-ben lett Szász Domokos az erdélyi egyház püspökévé s a hatalmas aktivitású, nagy tervek megvalósításra hivatott egyházi vezető munkáját mindenki, egész Erdély vezető rétege feszülten figyeli — amint ezt legutóbbi összefoglaló életrajza megvilágítja — „hol fog ez a tevékeny és gazdag lélek a munkához?”. „Ott, ahol a legnagyobb volt a szükség reá: a szétzúllott és pusztulásnak indult hivek és egyházak területén”. Megválasztása után egy évvel beszámol arról, hogy püspöksége első évében meglátogatott négy egyházmegye és a fontosabb nemzetiségi központok helyzete mikben mutatták meg az elvégzendő munka útját:

„A múlt évi kerületi közgyűlés után — mondja püspöki jelentésében — azonnal a széki egyházmegyének feles számú erőteljes egyházközségébe szállottam ki, hogy a helyszínén szerezzek magamnak közvetlen tájékozást a létező bajok s azoknak orvosolhatása felől. Bevallom, hogy azon kép, melyet a közvetlen szemlélet előttem feltárt, sokkal sötétebb vala, mint előre gondolám. Hajdan virágzó egyházközségek dűledékei között jártam; templomok s iskolák romjai vetettek rám bús árnyékokat”.

A széki egyházmegyében nyert helyzetképhez rövidesen hozzákapcsolódtak a többi egy-

házmegyék adatai is. Egy későbbi beszédében, melyben már elért eredményekről is számol be, őszintén feltárja az erdélyi egyházkerületnek a szórványkérdés miatti nehéz helyzetét: „Egyházkerületünk testének feles számú Achilles-sarkai vannak s így az anyaszentegyház egész testének biztonsága érdekében elsősorban a legkönnyebben sebhető részek megvédésére kelle fektetnem egyházpolitikai működésem java részét. Egy tekintet a régi Erdély nemzetiségi és felekezeti konfigurációjára, bárkit meggyőzhet arról, hogy ily sebhető részek Hunyad megyének egész területe, Alsófehér megyének nyugati és délnyugati részei, a Mezőség vidéke és Szilágyinak déli és nyugati részei; továbbá különösen felekezeti érdekek szempontjából az egyes szász városok, Nagyiküllő vidékének északnyugati része és végül Háromszék megyének északi része és egész Csík megye területe. Az adott helyzet parancsoló szavának engedelmeskedtem, midőn egyfelől ezen vidékeken vettem munkába elsősorban az összes körlelkésziségek szervezését s ahol csak lehetett, azokkal kapcsolatban, a szükség és lehetőség szerint új anyaegyházak életrehívását“.

E helyzetrajzzal kapcsolatosan hangsúlyoznunk kell annak komoly alapossággal előkészített voltát. Nemcsak utazási, vizitációs emlékek alakították ki benne a megvalósítandó programot. A legrészletesebb, statisztikai jelentéseket kérte be esperes munkatársaitól s azok pontos figyelembevételével építette ki a védekezés és megtartás munkatervét. A szórványmunkát az egyház egyetemes ügyeként fogta fel s megoldásának munkálása által az egész erdélyi anyaszentegyházat, sőt az egész erdélyi magyarságot kívánta szolgálni. Az „építő“ püspök fél század távlatából nem néhány templom és paplak építtetője, hanem egész Erdély nagy építője, akinek „egyházpolitikai műve“ a szónak legmodernebb értelmében államférfiúi mértékkel mérhető. Statisztikai adatok világánál méri le gyülekezetszervező munkatervét akkor, amikor az államvezetés csak választókerületek egybeszerkesztésére használta fel a statisztikát. Akkor, amikor a nemzetnek a nép által való megerősítése még nem volt divatos politikai szólam, népiségkutatás és népiségvédelem nem játszottak irányító szerepet, csak a református lelkipásztor szolgálni akarásából követhető gondossággal fog össze 8—10 falut, több ezernyi román tömegben szétszórta 3—500 református lelket egy-egy körlelkésziség keretében és ki nem fogyó gondoskodással vezeti e palánta ecclesiákat, hogy templomot, iskolát, paplakot építhessenek maguknak.

Hunyad megye, a széki, dési, nagysajói és szilágyoszlónoki egyházmegyék legveszélyeztetettebb pontjain hozza létre a románság között élő hivek megmentésére rendelt körlelkésziségeket. Másfelől pedig azokban az erdélyi váro-

sokban, amelyekben évről-évre szaporodott a magyarság száma, de református egyház még nem állott. Ő alatta, az ő buzgolkodására jönnek létre Beszterce, Segesvár, Medgyes, Dicső-szentmárton, Erzsébetváros református egyházai. Félelmetes elgondolni, hogy milyen veszteség érte volna egyházunkat, ha azokban a városokban, amelyekben az ipar vonzó hatása alatt az elmúlt két évtizedben sok ezerre szaporodott református hiveinknek száma, mint például Segesvárt és Medgyesén, Szász Domokos alapvetése nélkül kellett volna mindent előlről kezdenünk a kisebbségi idők nehézségei között. Előbb 12, majd 23, élte végén pedig közel 40 körlelkésziség működik szerte az egyházkerület veszélyeztetett pontjain.

Egyetemes terv szerint igazodó építő munkája azonban nem merült ki a legmostohábban kezelt pontok megerősítése által. Hiszen számtalan olyan egyházközség volt, mely nem számított ugyan szórványnak, de düledező temploma, iskolája, egyházi épületei, nagy nyomora (az egyházkerület parochiáinak fele az akkori klasszifikáció szerint 4. osztályú parokia volt) miatt abban a veszedelemben volt, hogy pásztor és tanító nélkül marad s megindul a szórványsors lejtőjén. A szegénység nagy erkölcsi nevelő is lehet, de igen nagy ellenség és kerítő is egyúttal. Szász Domokos felvette a küzdelmet egyházunk egyetemes nyomorúsága ellen. Ámulattal és tisztelettel nézzük azt a hatalmas térképet, amit a Theológiai Fakultás őriz Szász Domokos püspöksége első tíz évének alkotásairól. 10 év alatt 637 templom, paplak és iskola emeltetett vagy újjátartott meg szegény erdélyi egyházkerületben. Egy hatalmas stratégiai terv szerint vívott harc tanúsága ez a térkép s bár csak épületeket jelöl meg, kétségtelen, hogy a harc nem a falakért, új épületekért folyt. A 280 új és megújított templom a református igehirdetés hajlékának készült, azért, hogy Isten Igéje által védessenek meg azok a sebezhető pontok. 177 iskolát építtetett vagy javíttatott ki, nem a magyarosítás érdekében, hanem azért, hogy magyar református gyermekeink el ne feledjék anyanyelvüket. Sok új paplakás jött létre az ő támogatásával és ez sem hivaikodásért, hogy segítségére legyen azoknak, akik tanítottak a templomokban és az iskolákban, nagyon sok helyen mindkettőben egyszerre.

Kifogyhatatlan volt az új és új segítő- és építőforrások előteremtésében. Az Országos Közalapból az erdélyi egyházkerület részesült a legnagyobb mértékben, megszerezte az akkor életerős szervezetet jelentő E. M. K. E. támogatását, sokszor merész, de mindenkor eredményes pénzügyi politikával sokszorozta meg az egyház vagyonát és ami a legfőbb érdeme, tudott eredményesen appellálni a hivek önkéntes áldozatosságára. Építő munkája, körlelkészisé-

geinek szervezése, a szórványgondozás útbaindítása számára így tudott tartalékot és erőforrásokat teremteni. Gazdag munkássága legnagyobb tetteinek azonban azt ítéljük, hogy felelősségből fakadt, lélektől áthatott munkássága tudott munkatársakat nyerni a szórványmisszió munkájának. És ez a legnagyobb erőforrás, amit munkája mögé állított. Hívó szavára a fiatal theológus nemzedék legkiválóbbjai, a legtehetségesebbek és a legmunkásabbak vállalkoztak a körlelkésziségekben való szolgálatra. Hogy csak a legismertebb neveket említsük meg: a kiváló tehetségű, fiatalon elhalt nagyenyedi teológiai tanár, Berde Sándor, aki mint kackói lelkész az első körlelkész, a Szász Domokos által megkezdett szórványmisszió első munkása volt. A kolozsvári gyülekezetnek három lelkésze is volt: Irsai József, Barabás Samu és Vásárhelyi Boldizsár, akik Szász Domokos indítására körlelkésziségekbe mennek ki szolgálni, mint ifjú lelkészek s Erdély első gyülekezetébe vezető szolgálatuk elején falusi iskolában való tanítás és a szórványok szétszórt családai rossz utakon, lóháton való megkeresésének testi törődése áll. A nagy püspök egye-

temes tervei segítették a munkát, jelentős közületek jöttek a munkások segítségére, de a körlelkésziségek munkája azért éppen úgy szolgálat volt, mint a kolozsvári theológusoknak az elmúlt évtizedben végzett áldozatos pásztorációja. A misszió lényege mindenkor a szolgálat s csak a szolgálat, s hogy ez, az erdélyi egyház szétszórtságában, nemzetiségi tekintetben veszélyeztetett területen élő református hívei között immár több mint ötven éve megindult, az Szász Domokos püspök kezdeményezésének és munkatársai áldozatos szolgálatának az eredménye. Eredménye és dicsősége azonban mindenek felett a Szentlélek Istennek, aki ha a nemzeti veszedelem oldaláról is, de megragadta és munkába állította őket.

Ma, amikor egyházunk ismét nagy építő korszak előtt áll és amikor a tenni szándékozó akarat elsősorban a szórványmisszió munkaterületét veszi tekintetbe, remélnünk kell, hogy munkánkban most is meglesz az *egész Erdélyt* átfogó nagy lendülete és a legeladugottabb helyen is hűséggel szolgáló misszió buzgóssága.

Dr. Juhász István.

A kolozsvári Főiskolás Ifjúsági Keresztyén Egyesület szórványmissziójának multja és jelene.

Az erdélyi református egyház már a kezdet kezdetén felismerte missziói hivatását s azóta is úgy áll előttünk Erdély földjén, mint missziói egyház. Nem kell külön bizonyítanunk azt, hogy alig ismerik el Erdélyben a református vallást 1564 június 11-én, máris buzgó református emberek, mint pl. Forró Miklós és mások hozzáfognak és lefordítják a Bibliát román nyelvre s csakhamar megindul a reformáció a románok között. De most ne menjünk vissza olyan messze a multba, hanem feladatunknak megfelelően vessünk egy szempillantást a kolozsvári FIKE missziói munkáira s ezek között különösen a szórványmisszióra.

A ref. teológiai Fakultás felügyelete alatt álló FIKE-ben már az egyesület megalakulása évében, 1921-ben missziói előadások hangzanak el. Amikor az egész erdélyi magyarság meg alszik s nem tud elhelyezkedni az új keretek között, ez a munkaközösség az, amely a leg hamarabb levonja az új helyzet következményeit s fiatalos hévvel s Istentől nyert bátorsággal vágat neki az életnek az Isten Igéjéből nyert indítások megvalósítására. Dr. Imre Lajos professzor úr vezetése metlett előbb vállalják vasárnapi iskolák vezetését, majd 1924 után meglátogatják a ref. Kollégiumok ifjúságát s megszervezik a bibliaköröket s 1924-ben már az egyesület konferenciáján képviseltetik ma-

gukat az összes református kollégiumok és két falusi bibliakör: a magyarfodorházai és a mezőkesztői földműves ifjak bibliakörei. 1925-ben pedig még három vidéki bibliakört szerveznek: a marosujvárit, az ördögkereszturit és a magyarmacsásit. Gondozás alá vesznek 200 ref. tanoncifjút Kolozsváron. A vidéken, ahol csak lehet, vallásos estélyeket rendeznek. Pihenés nélkül bejárják az erdélyi falvakat s ahol csak megértésre találnak, mindenütt az Ige szent fáklyájának világossága mellett hirdetik az evangéliumot, a szent összetartást és a magyar lelkiegységet. 1926-ban pedig már 15 megszervezett bibliakörrel tartják fenn a kapcsolatot s az Ifjú Erdély folyóiratuknak már 2500 előfizetője van. Ebben az évben 630-cal gyarapodik a bibliakörök tagjainak száma s két konferenciát rendeznek: Sáromberkén és Nagyváradon, amelyekről lelki fegyverekkel térnek haza az ifjak, hogy meghareolják hitüknek nemes harcát a sötétséggel és az idegen csábításokkal szemben.

1927-ben pedig az egyesület tagjainak figyelme a Kolozsvárkörnyéki elrománosodott magyar faluk felé irányult, ahol fájdalommal tapasztalták, hogy pusztuló magyar véreink egyre inkább beleolvadnak a nagy román tengerbe s elelőtt 100—150 évvel még magyar falvakban csak hirmondónak is alig marad egy pár ma-

gyar, mert egyfelől a kényszer, másfelől pedig a pusztá természetes asszimiláció következtében elvesztették a nyelvüket s ezzel együtt elhagyták hitüket és nemzetiségüket. Így indulnak el az egyesület lelkes tagjai és járják be a falvakat s kezdik magyarul beszélni és imádkozni tanítani azokat, akik nem 1918 után románosodtak el, hanem még a magyar uralom alatt. Ime itt a bizonyítéka annak, hogy volt magyar iskola s a szórványok magyarsága mégis elfelejtett magyarul s lassanként beleolvadt az idegen néptestbe. Megindul tehát a szórványok gondozása, melyet kizárólagosan református theológusok végeznek. Természetesen ezzel párhuzamosan az Ifjúsági Keresztény Egyesület végzi az összes többi munkát is. 1928-ban már négy szórványgyülekezetet gondoznak Kolozsvár környékén ref. theologiai hallgatók. 1929-ben pedig az egyesület keretén belül hat előadás hangzik el a szórványok felkarolására, megsegítésére és amennyiben lehet, azoknak megmentésére. A Kolozsvár környéki szórványok mellett tervbe veszik a regáti szórványmunka beindítását s már 1929 nyarán Brezoiban és Moreniben két református theológus szervezi az ott hányódó és erkölcstelen-ségbe süllyedő magyarokat s évközben a nagy ünnepekre legátust küldenek számukra, akik istentiszteleteket és gyülekezeti összejöveteleket tartanak.

1930-ban a FKE volt titkára bejárta a regáti magyar helyeket, egyre erőteljesebben irányítja a magyarság figyelmét a regáti misszióra. Látja, hogy nagy baj van, mert mindenütt a beolvasás veszélyezteteti az Erdélyből az okiráltságba kivándorolt gyökértelen magyarságot. Egyre többen húzzák meg a vészharangokat, hogy felébresszék az erdélyi magyarságot a közönyösségből. Így indul meg a regáti misszió egyre nagyobb keretek között s viszi a nagy idegenbe vetődött magyaroknak az egyedüli megtartó erőt: az evangéliumot s még ebben az évben mintegy 4000 Lei, azaz 133 Pengő értékben osztott ki Bibliát, Énekeskönyveket és építő tartalmú valóságos iratokat közöttük. 1931 és 1932-ben a beindított helyeken teljesen megszervezetten folyik a munka a lehetőségek határain belül. 1933-ban pedig a regáti misszió újabb lendületet vesz: Brezoi, Moreni, Ploesti és Bukarestben végeznek nyáron missziói munkát az IKE református theológusai, haláltmegvető bátorsággal járva és kilincselvén Bukarest és a többi városok utcáin, hogy megtudják, hol laknak magyarok, mert a helyi román hatóságok nem adták át nekik a lakosokról szóló kimutatásokat.

1935-től kezdve az Erdélyi Református Egyházkerület 10.000 Leivel segíti ezt a munkát úgy, hogy az 1935—36. isk. évben már harminc ref. theológus végez szórványmunkát Kolozsvár környékén 12 gyülekezetben, nyáron pedig

Erdélyszerte és a regátban. Ugyanebben az évben a ref. theológián missziói munkaközösség alakul ki dr. Imre Lajos professzor úr vezetése alatt. Ebben a szórványszemináriumban megtárgyalják s megbeszélik a szórványmunka különböző kérdéseit s kiadják „A szórványmunka elvi és gyakorlati kérdései” című könyvét. A leglendületesebb munka ennek a könyvnek a megjelenése után indult meg, t. i. az olyan sokat hangoztatott kérdés most sokak előtt tisztán áll s az arra hivatottak érzik, hogy a tettek mezejére kell lépni. Meg is indulnak református theológusaink s kettenként járják be az elrománosodott mezőség falvait, mások meg a regáti magyarokat keresik fel olyan helyeken, ahol eddig nem voltak szórványgondozók. 1935 nyarán 31 helyet irányoztak elő, ahol szórványmunkát kellett volna végezni, de a román hatóságok akadályai miatt csak 15 helyen működhetett 15 ref. theológus. A regátban: București, Constanța, Dunamunte, Bacău, Craiova, Târguște, Brezoi, Moreni, Ploesti, Cămpina városokban egy-két hónapig végzik a lelkigondozását az itteni magyaroknak. Erdélyben csak három helyen engedélyeztetett a szórványmunka ebben az évben és pedig: Nagycegen, Mezősenthálytelkén és Mezőujlakon. A szórványokban töltött munkanapok száma 765 s átlag egy gyülekezetre 55 nap esett. Óriási feladat hárult a munkásokra, t. i. a hatóságok tilalma ellenére írni-olvasni tanítottak magyarul, hiszen erre volt a legnagyobb szükség, mert egy egész új generáció nőtt fel anélkül, hogy írni-olvasni megtanult volna saját anyanyelvén. Nyári iskolákat létesített s így próbálták megoldani a nehézségeket. A szórványgondozók mégis mindenütt felmérő és beindító munkát s a legtöbb helyen, ahol megfordultak, megindult az egyházszervezés s új egyházak keletkeztek pl. Constanțában, Brezoiban, Moreniben, Târgușten stb. Munkáikat sokszor gátolták a román hatóságok folytonos igazoltatásaikkal, Erdélyben pedig a kiskirályokként viselkedő őrmesterek. Például Bacăuban két utca felmérése után, ahol is 200 reformátust találtak, egy pár napi időtöltés után kiltattak a város területéről. Meg kell említenünk azt is, hogy a szórványhívek számára 1936 és 1937-ben konferenciát rendezett az Ifjúsági Keresztény Egyesület Kolozsváron 17 és 75 résztvevővel. 1936 évközben Kolozsvár környékén 12 gyülekezetben 20 theológus munkálkodik. 1936 nyarán pedig az okiráltságban és Erdélyben 22 gyülekezetben 20 theológus végzi a szórványmunkát, mely most már erőteljesebben folyhatott részint a theológus ifjúság szolgálatkészsége folytán, részint pedig annak következtében, hogy a református egyházkerület jogvédelemben részesíti a szórványmunkát a román hatóságok túlkapásaival szemben. Ezen a nyáron gondozott helyek a kö-

vetkezők voltak: București, Braila, Brezoi, Bușteni, Câmpina, Constanța, Craiova, Moreni, Târguște. Erdélyben: A mezőbándi tanyák. Berkenyes, Kissármás, Mezőbánd, Nagycég, Nagyikland, pusztakamarási tanyák, Aranyosmóric, Lompérd, Tóhát, Harcó. A 22 helységben összesen 34 hónapig, azaz 1020 napig dolgoztak, így egy gyülekezetre átlag 40 nap esett. A rendes megállapított munkakörben dolgoztak: istentiszteletet tartottak, vasárnapi iskolát vezettek, bibliaköröket és vallásos összejöveteleket tartottak és egyházi és népi dalokat tanítottak. Ezen a nyáron két református theologust meghurcoltak és a marosvásárhelyi törvényszék elé állítottak, ahol, miután kellőképpen igazolták magukat, felmentették. A szórványgondozók bármiféle kellemtelenséget is vállaltak, mert hiszen ők látták a legjobban a valóságot, nekik fájt a legjobban, midőn látták, hogy miképpen szakadnak le a cafatok a magyar nemzetestről, hogy t. i. a második nemzedék már alig beszél apáik nyelvét stb., de az ők szemükben csillogtak az örömkönnök is, midőn tapasztalták a hívek áldozatkészségét, ragaszkodásukat az ősi mult-hoz és élni akarásukat a tenger hullámvérései közepette. Ők hallgatták meg az ókirályság és Erdély legeldugottabb helyein élő magyaroknak panaszát, midőn azok papért, imaházért, tanítóért esedeztek. Ezek a lehetőségek szerint meg is valósultak.

1937-ben Kolozsvár vidékén 16 szórványgyülekezetben folyik a munka s 21 theologiai hallgató végzi. Ezek a következő helyek voltak: Apahida, Alsózsuk, Felsőzsuk, egeresi gipszgyártelep, Ferencbánya, Bodrog, Kardosfalva, Nádaskorod, Magyarnádas, Magyarsárd, Oláhgyéres, Röd, Szászfenes, Szopor, Csucs, Bányabükk. Ezek a helyeken s ahol lehetett, titokban tanították a gyermekeket írni, olvasni s ábécés könyveket osztottak ki nekik. Például Bodrogon 25—30 gyermek tanult minden vasárnap. 1937 nyarán csak 17 helyen folyik szórványmunka s 11 theologus végzi. A regátban: București, Braila, Focșani, Câmpulung, Moreni, Câmpina, Târguște, Constanța. Erdélyben: Aranyosmóric, Kékesújfalú, Harcó, Mezőszakáll, Mezőszengyel, Mezőkeménytelke, Kispujon, Vasasszentgothárd, Kövesegyháza, Septér. Összesen 19 hónapot, azaz 570 napot dolgoztak, tehát egy gyülekezetre esett átlag 33 nap, kevesebb, mint 1936-ban; t. i. az őrmesterek több helyen pár heti munka után betiltották a munkát.

A három esztendei munkát röviden ezek a számok fejezik ki: nyári és évközi munkanapok száma az 52 gondozott szórványban 4440 nap, összesen 12 esztendő. Mindig a legveszélyeztetettebb helyekre küldtük szórványgondozóinkat, pl. a Mezőség elnemzetlenített magyarjai közé, ahol a szórványgondozók panasza szerint már

a magyar családokba is behatolt a román szó, a magyar szülők édes gyermekeikkel románul beszéltek, ami nem is csoda, hiszen 50—60 magyar lélek beékelve 7—800 román közé, nem csoda, ha elfelejtett magyarul s a beolvadás útján volt, amit az román papok feltűnően ügyes vegyesházassági politikája, a keleti babonás misztika nagyban elősegített. Híveinknek a lelket megfertőzte a tömjénfüst s megigézték őket a falakon függő sápadt szentek.

Sok helyen nagy nehézséget jelentett a római egyháznak a vegyesházasságokkal kapcsolódó térítési politikája: a híveknek megtiltották, hogy református istentiszteletekre menjenek, a görög katolikus papokra bízták híveiket s midőn meglátogatták őket, azokat a görög katolikus templomokba gyűjtötték össze.

1938-ban évközben Kolozsvár vidékén 14 szórványban 21 ref. theologus munkálkodik. A nyári munkát pedig 12 végzi 11 központtal 29 helyen. Ezek a következők voltak: Bukarest, Craiova. Erdélyben: Kövesegyháza s ehhez tartozó Tatatos, Derna, Sártelke, Varasszó, Hagymásfalva. Mezőbándi hidegvölgy: Harcó, Aranyosmóric, Kékesújfalú. Borbáthvíze és szórványai: Puj, Bájesd, Fehérviz, Felsőszálláspatak, Macesd, Ponor, Nagybárd, Banica. Köhalom: homorodi fűrésztelep, Homorod. Gelence, Imetsfalva, Pethőfalva. Kissármáson pedig csak titokban folytatótt a munka. Lompérd. Hogy hol, milyen munka folyhatott, az nagyban függött a szórványgondozók ügyességétől és leleményességétől. Körülbelül 2000 lei értékben osztottak ki vallásos iratokat a szórványhívek között. Hogy a regátban most kevesebb munkás volt s hogy ettől az időtől kezdve kevesebb ment a regátba, ez annak tulajdonítható, hogy a régebb gondozott helyek lelkészt, illetve segédlelkészt kaptak. Az erdélyi szórványokból a gondozók azzal a javaslattal térnek vissza, hogy a szórványhíveket be kellene telepíteni az anyaegyházakba, mert különben megmaradásuk nagyon aggasztó.

1939—40 iskolai évben Kolozsvár környékén 14 szórványgyülekezetet gondozott 22 theologiai hallgató. Ennek az évközi munkának nagy akadálya volt a katonai uralom nagy nyomása, úgy, hogy több szórványban be kellett szüntetni a munkát, mert az őrmesterek elfogták a szórványgondozókat, elvették vallásos irataikat s betiltották a munkát. Így fogták el a bodrogi, szopori, egeresi gipszgyár telepi gondozókat. A nyár folyamán pedig 11 hallgató végzett szórványmunkát 23 helyen. A regátban Bukarestben és Craiovában, Erdélyben pedig: Kissármáson, Mezőbándon, Lompérdon, Mezőgerebenesen, Septéren, Köhalomban, Homoródon, Homoródszentmártonban, Gelencén, Imetsfalván, Csucsán, Királyhágón, Madéfalván és szórványjaiban: Csikmadarason, Rákoson, Szentmártonban, Szőkefalván, Kozmáson, Szentgyörgyön, Bánkfalván, Ménaságon (Csik megye). A szór-

ványokban 400 napot töltöttek, 110-szer tartottak istentiszteletet, bibliaórát 50-szer, keresztelest kétszer, esketést kétszer, konfirmációra előkészítettek 4 helyen, vasárnapi iskolát 20-szor, vallásos estélyt 19-szer, IKE összejövetelt 9-szer s nyári iskolát 82-szer. Hogy nem küldöttünk több helyre szórványmunkást, ennek az oka az, hogy a katonai uralom nagyon sok helyen nem engedélyezte a munkát, továbbá pedig az ifjúságnak rövid nyári szünidejét lefoglalta a katonai előképzős munkatábor, ahonnan lefogyva, legyengülve s kiéhezetten tértek haza. Így képtelenek voltak nagyobb számban szórványmunkát végezni.

1940 nyarán pedig éppen lehetetlennek tűnt fel a szórványgondozás, hiszen minden eshetőség meg volt arra, hogy a katonai uralom lehetlenné tegye, úgy, hogy csak a legvakmerőbb teológusok vállalták ezen a nyáron a munkát. Ezen a nyáron gondozott gyülekezetek: Bukarest és Craiova, Erdélyben pedig: Királyhágó, Csucs, Szászfenes, Kissármás, Báld, Mezőgerebenes, Sepsikőrőspataka, Mezőrerked. Összesen 220 napot töltöttek a 10 gyülekezetben, átlag egy gyülekezetre 22 nap esett. Istentiszteletet tartottak 107-szer, bibliaórát 39-szer, vasárnapi iskolát 36-szor, nyári iskolát 17-szer, dalárdát 2-szer, ünnepélyt 2-szer, keresztelest 8-szor, esketést 3-szor.

Szórványmunkánk 1940 augusztus 30-ig kb. 180.000 leibe, azaz 6000 Pengőbe került, amiből 60.000 leit, azaz 2000 Pengőt az erdélyi ref. egyházkerülettől kaptunk, a többi pedig közadakozásból gyűjtöttük össze s különösen a ref. kollégiumok ifjúsága fáradozott sokat ennek az összegnek az előteremtésében, mert ezt a munkát magáénak vallotta az egész erdélyi ifjúsági keresztyén egyesületbe tartozó református ifjúság. Elég csak annyit említenem, hogy 1940 karácsonykor a különböző ref. főgimnáziumok kb. 800 Pengőt gyűjtöttek erre a munkára. Ezek pedig a következők voltak: A zilahi, a sepsiszentgyörgyi, a kolozsvári ref. kollégiumok, a kolozsvári leánygimnázium és az udvarhelyi ref. tanítónőképző, amely a legtöbbit 316 Pengőt gyűjtött. Hogy pedig csak ennyibe került, ez annak a szolgálatkészségnek tulajdonítható, hogy akadtak buzgó emberek, akik minden fizetés és ellenszolgáltatás nélkül végezték ezt a munkát Isten előtti felelősségérzetből. Az 1940–41. iskolai évben február 1-ig 14 szórványban Kolozsvár vidékén 660 lelket gondoztunk, akiknek 65-ször tartottunk istentiszteletet, 14-szer vasárnapi iskolát és énektanítást, 3-szor ünnepélyt és 10 esetben Úrvacsorát osztottunk. Ez a 14 hely a következő volt: Apahida, Alsózsuk, alsózsuki méntelep, Felsőzsuk, Szopor, Melegvölgy, Szászfenes, Nádaskórod, Magyar-sárd, Magyar-nádas, Ferencbánya, egeresi gipszgyár telep, Csucs, Királyhágó. A múltban Kolozsvár környékén gondoztuk még Kardos-

falvát, Rődöt, Bodrogot, Oláhgyérest, Bányabüköt. Teliát a fentemlíttettekkel együtt Kolozsvár környékén gondoztunk 19 gyülekezetet. Amint a fentiekből kitűnik, szórványmunkát végeztünk Erdélyben 70 gyülekezetben, az ókirályságban pedig összesen 17 helyen végeztük ezt a munkát.

Láthatjuk tehát, hogy Erdélyben szórványmunkát a legnagyobb mértékben a református egyház végezte. Református lelkészek és református teológusok végezték ezt a 22 éves idegen uralom idején s azelőtt is ez a munka arra a 40 református közlelkésszeregre hárult, amelyeket néhai Szász Domokos püspökünk állított be. Végezték ezt a munkát a református egyház pásztorai derekasán, minden külső akadály és ellenségeskedés ellenére, amelyekkel a román és más egyházak viseltettek irántunk. Isten tartotta meg nemzetünk s egyházunk számára a szétszórtságban levőket, midőn olyan órállókat állított egyházunk élére, elkezdve a legkisebb gyülekezetek pásztoraitól, el egészen lelkes és munkás püspökeinkig, akiket Isten előtti felelősségérzet vezetett abban a munkában, hogy Isten tőlük fogja számon kérni az örökkévalóságban azokat a szétszórtságban élő gyermekeit, akiket a drága református hit szerint akar üdvözíteni. Ez a felelősség határozta meg magatartásukat és munkásságukat, amely kiterjed az egyházi, nemzeti és kulturális térre, ezek az órállók olyan nemeslevelet szereztek a történelemben, amelyet nem szükséges bizonyítani, mert ha a történelem el is felejtkezik a névtelen hősről, beszélni fognak a kövek, beszélni fognak az 1935 nyarán Földes Károly református lévita és 12 ref. teológiai hallgató kőműves munkájával felépített mezőújlaki templom falai, a septéri templom, a nagycégi imaház, a kőhalmi templom stb. Beszélni fognak majd magyarul az unokák, akiknek ezeknek a templomoknak a padjain és árnyékában tanítottak magyarul imádkozni és énekelni, hogy el ne felejtsek magyarul az Isten nevét segítségül hívni. Mindezek a nagy idők viharában történtek, a minket elpusztítani akaró rettenetes idők zsarnok korszakában. Isten segítségét kérjük további munkánkra és hisszük, hogy az a nép, amely a viharos időben megedződött, mert tudott Isten színe előtt állani, ha pásztoraival együtt továbbra is Krisztusra, nem földi jelszavakra fog hallgatni, akkor elkövetkezhetik reánk bármely idő, mert Széchenyi szavaival élve, minket még a poklok kapui sem fognak medőnteni.

Az eddig végzett szórványmunkánkról a rövid és nem mindenre kiterjedő beszámoló véget ért. Hogy most mi a tervünk és elgondolásunk a szórványok gondozására vonatkozólag, azt részletesen most dolgozza ki a református teológiai Fakultáson dr. Imre Lajos professzor vezetése alatt működő szórványszeminárium munkaközössége. Munkatervünkben szerepel a

szórványgyülekezetek helyzetének és hiveinek pontos kimutatása, azaz a szórványkataszterek elkészítése, amelyek már évek óta folynak, szórványaink új beosztása és új szórványkörlelkészségek beállítása, szórványgyermekek nyaraltatása és iskoláztatása, amint az megtörtént a múltban is, szórványinternátusok felállítása, telepítések és még sok egyéb gyökeres megoldások a szórványokra nézve.

Hermann János.

H I R E I N K

Laky Dezső közellátási miniszter beszéde Bethlen Gábor fejedelem gazdaságpolitikájáról. Az Országos Bethlen Gábor-Szövetség évenként szokásos Bethlen Gábor-serleglakomáján, igen előkelő közönség jelenlétében, Laky Dezső dr. közellátási miniszter, társelnök, a dunántúli református egyházkerület tanácsbírája mondotta a serlegbeszédet.

Tasnádi Nagy András dr. elnök, titkos tanácsos üdvözlőszavaiban örömmel állapította meg, hogy évről-évre növekszik a Bethlen Gábor-Szövetség táborá s a magyar közélet legjelesebbjei vállalkoznak az ünnepi beszéd elmondására, Laky Dezső dr. miniszter tapsok között emelkedett szólásra. A ma gondolatkörébe igyekszik a nagy erdélyi fejedelem egyéniségét beállítani, — így kezdte — a saját mostani munkakörébe. Nem kétséges, hogy Erdély külön államisága legtitkosabban éppen Bethlen Gábor uralkodása alatt mutatkozott meg, világtörténelmi arányaiban. Éspedig nem utolsósorban gazdaságpolitikája révén. Az a „közellátási politika”, amely Bethlen Gábor hadviselésében és törvényalkotásaiban jelentkezik, hasonlatos a maihoz, mert hiszen üres gyomorral akkor se lehetett, ma sem lehet háborút viselni. A Bethlen Gábor-korszaknak kivételes érdemei voltak a magyarság gazdasági öntudatosításában és egyensúlyozásában. Árszabályozást már Bethlen Gábor is alkalmazott, megszüntette a szegény ember érdekében a kenyér árát és ezzel a maga korában egészen szokatlan szociális érzéket áruolt el. Az ártullépés büntetése nemcsak az árú elkobzását, hanem a társadalom érdekei ellen vétők egész vagyonának elkobzását is lehetővé tette. Ilyenkor az elkobzott vagyon egyharmadrészét kapta a kincstár, vagy bíró, kétharmadrészét pedig a szegények javára kellett fordítani. Azt is tudjuk, hogy Bethlen Gábor egészen egyszerű emberekből válogatta össze munkatársait s a nagyenyedi kollégiumban nevelte fel fájának új irányító nemzedékét. Szakembereket küldött szét az akkori Európába, szerezzenek közvetlen és pontos tájékozódást s ennek alapján lehessen a termelvények árát megállapítani. Ha nézzük az árak listáját, amelyek ezekben az árszabásokban szerepelnek, mindazokat az árakat megtaláljuk, amelyeket ma a közszükségleti cikkek fogalma alá helyezünk. Talán ma sincs olyan tökéletesen kidolgozva ez a kérdés, mint Bethlen Gábor uralma alatt, ezelőtt 300 évvel ezelőtt. Aki viszont intézkedései ellen vétett, pl. iparát — a fejedelemmel dacolva — abbahagyta, azt vagyona elkobzására ítélték. Tapasztalta a fejedelem, hogy kereskedők olykor tizszeresét követelték a beszerzési árnak, ezért érthető Bethlen Gábor drákói szigorúsága. Korát szinte megelőzve, erős merkantilista politikát folytatott, arra törekedett, hogy minél több árut szedjen össze és egykezonopolium formájában szállítsa külföldre, hogy ezáltal pénzt szerezzen és ily módon teremtsen elő háborúinak költségét. Amikor a háború során sok lovat zsákmányolt, ezeket ökrökre cserélte ki és maga gondoskodott

azoknak a bécsi vásárra való viteléről. Minden gazdasági ágat felkarolt, hogy állami irányítás mellett jólétet teremtsen és gondoskodott, hogy a jövedelem-elosztás terén egyensúly legyen szociális szempontból is. A jólétnek mentől magasabb fokára kívánta felemelni népet, vigyázott arra, hogy az anyagilag gyengébbeket kiútsorázzák s mikor 1625-ben pénzromlás mutatkozott, Bethlen Gábor volt az első uralkodók egyike Európában, aki határozott rendelkezést tett, hogy a rossz pénzt kiszorítsa a gazdasági életből s ezzel helyreállítsa a gazdasági élet nyugalmát. Ime: megértette, hogy a néphangulat egyensúlya a legfontosabb tennivalója egy ország vezetőinek. Kétségtelen, hogy Bethlen Gábor a magyar ügyet máig is banulatraméltóan képviselte. Legnagyobb elégtétele lehet, hogy magvetése ma is érték: segített legutóbb is megtartani Erdélyt a magyarság számára s az elnyomás 22 évét ez a géniusz segítette kibírni az ottani magyaroknak. Mint izzig-vérig magyar ember, hiszem — végezte Laky miniszter —, ahogy egykor sikerült Bethlen Gábornak felvirágoztatni Magyarországot, így fog ez történni most is. — Laky minisztert odaadó figyelemmel hallgatták s végül hosszasan éltették.

Ravasz László püspök márciusi beszéde arról: hogyan állíthatjuk helyre a munka becsületét. A március 15-iki szabadságünnepe jelentős egyházi megnyilatkozások is elhangzottak. Az istentiszteletek rendjén a magyar reformátusság központi szentegyházában a budapesti Kálvin-téri templomban egy nagyhatású igehirdető, Bakó László szegedi lelkipásztor, lapszerkesztő prédikált s így végezte: Magyar népem, az igazság és a szabadság népe leszel, ha a halálos, vagy a halálosan megtevesztő érzésekre egy egész világgal szemben válaszolod: királyunk van, a Jézus Krisztus, ha Ő velünk, kicsoda ellenünk, Ő az út, az igazság és az élet, az egyetlen szabadító... — Az evangélikusok rádió-prédikátora, Egged Aladár, ugyancsak szegedi lelkész, tb. főesperes, a Bécsikapu-téri templomban szintén vallás és nemzethűség elválaszthatatlan kapcsolataira mutatott rá s vont le a következtetéseket.

A Magyar Evangéliumi Munkásszövetség „lelki zászlóbontása”, a szellemi és fizikai munkásságnak ez a legújabb, sokatígő megmozdulása is március idusán volt, a Kálvin-téri református templomban. Muraközy Gyula elnök, lelkipásztor megnyitójában a szövetség céljait ismertette: nem politikai mozgalom ez, de sikraszállunk Istenért, hazáért, családért, kenyérért és már is tömeget érzünk hátunk mögött. Jézus maga fizikai és szellemi munkás volt egyszerre. A munkánélkül ácsorgó munkás ügye éppúgy a miénk, mint a fiatal tanaré. Egészen „megszentelni” kívánjuk a vásárnapot: a vásárnap ne lélekgyilkosság és tobzódás vörös ünnepe legyen, de igazi testi-lelki pihenő. Magyarságban sem fogadunk el tanítást azoktól, akik talán csak tegnap tanulták. Máslelkű társadalomért harcolunk, amely falvakból és bérházakból nem dobja ki a bölcsőt; olyan örökösödési törvényért, amely a háromgyermekes családot veszi alapul és a becsületes munkával megszerzett kenyérért indít harcot. Hir-

detjük: legyen kenyér nekünk és másnak, minden dolgozó magyar embernek, otthona, boldog családja és hite... *Kórén* Edre, az Operaház művésze zoltárdallamokat zendített meg, gyönyörűen.

Ravasz László dr. püspök beszélt a március evangéliumáról, szocializmusáról. Bevezetőül kifejtette: március 15. különös színe és heve onnan származik, hogy a feltartóztathatatlanul közelgető tavasz átmelegíti a szíveket, közös-ség és egyén egyképpen megérzi az ébredő élet titokzatos és ellenállhatatlan erejét. A március 15-iki események nemcsak a magyar történelem elkülönített jelenségei voltak, hanem összefüggésben állnak azzal a roppant eseménysorozattal, amely leszámolt a középkori kötöttséggel és megszerezte a népek önrendelkezési jogát. Ez az új világ az emberi méltóság új megfogalmazását adta. A márciusban kifejeződött új kor messzeható reformokat hozott munkára és munkásra nézve egyaránt: újból nyilvánította a munka becsületét, a reformáció nagy tanítása szerint, hogy t. i. a munka minősége között értékkülönbség sincs! Sőt még csak az sem a legmagasabbrendű munka, amelyik a leghasznosabb. A munka értékét az a hűség dönti el, amellyel végzem és az a szeretet, amellyel szolgálni kívánok. Nincs elvi különbség festi és szellemi munka között. A festi munka, ha hű és szorgalmas, becesebb, mint a legmagasabbrendű szellemi munka, ha ez robotból származik, vagy ártani kíván. Megalapította itt *Ravasz* püspök, hogy a munkanélküliség egy társadalomnak szörnyűbb bűne, mint a dologtalanság. A munka megbecsüléséből származik, hogy mindenki szabadon választhassa meg a foglalkozását, hogy ihletetten dolgozzék és innen származik a bibliai parancs is: Méltó a munkás az ő bérére. A munkabér a legnagyobb közjogi kérdés, az egész emberiség legnagyobb közös ügye és ez is azt bizonyítja, hogy egy-vérből, egy-eemzetségből származó egyetlen óriási család vagyunk; napi kenyerünk és szórakozásunk egyetlen közös feladat. A munkásnak nagy érdeke, hogy minél nagyobb legyen a tőke, mert annál jobb bért tud adni, a tőkének nagy érdeke, hogy minél jobban fizesse a munkást, mert minél drágább a munkás, annál megbízhatóbb, annál jobb és annál nagyobb a termelés. Az iparnak nagy érdeke, hogy olcsó legyen a mezőgazdasági termék, mert adhat a tőke akármilyen nagy munkabért, ha az életszükségleti cikkek drágák; ugyanennyire érdeke a mezőgazdaságnak, hogy olcsó legyen az ipari munka és a magaszükségelte iparcikkeket jövedelméből könnyen beszerezhesse. Mindezt azonban csak akkor lehet elérni, ha minden ország azzal foglalkozik, amire különösképpen hivatott, amit legjobban és legolcsóbban tud előállítani s a termelt javak kicserélése akadálytalanul megtörténik

és az árú nem drágul meg tízszeresére, amíg a termelőtől a fogyasztóig elér.

— Az új kor a munka becsületét három főirányban látta meg és hirdette ki: a munka szabadsága, a munka egyenlősége és a munka testvérisége irányában. A munka szabadsága azonban a mai gazdasági rendszerekben nem érvényesül. A technikai fejlődés az embert magát is olyan géppé tette, amelyik felemészthető azért, hogy megkapja a napi szükséges olaját. Ugyanígy hiányzik a gyakorlatban a munka egyenlősége. És elveszett a munka testvérisége is, hiszen távoli világrészekben búzát, kávéat a tengerbe dobunk, vagy fűtésre használnak fel, ugyanakkor pedig Indiában, vagy Kínában százazrek halnak éhen, másutt milliókra megy a munkanélküliek száma.

— Új márciusra van tehát szükség a munka munka becsületének kivívása, helyreállítása és feltündököltetése végett. Az Evangéliumi Munkásszövetség is erre vállalkozott. Meggyőződésünk, hogy az újabb világban azért nem járt sikerrel a munka becsületéért vívott harc, mert nem tért vissza az ősi forráshoz, az Evangéliumhoz, amelyet Isten beleépített a világba, mint alapeszmét és törvényadó mintát. Isten maga dolgozó Isten és az emberi méltóság attól függ, hogy az ember testi és szellemi tevékenységgel elégítse ki szükségletét: csak munka által lehetünk emberek, munka nélkül állatsors vár reánk! A munka misszió, Isten teremtő művének részletekben való folytatása, — testvére az imádságnak. Védni kell a munkát attól, hogy robottá váljék, elgépiesedjék, átok- és teherként nehezedjék az emberre. Aki a munka méltóságát emeli, az ember méltóságát gyarapítja. A munka nem az önző ember fegyvere, amellyel kicsikarja a maga porcióját, hanem a legfelségesebb szolgálat, amelyet minden embertársunknak teszünk. Az ember maga építi át a földűt Isten országának, egy a kenyér, közös az osztály, pihenést és terheket egyenlőképpen kell vállalni. Nem a naponkénti kenyérért küzdünk csak, hanem azért, ami a kenyéren túl van: világosságért, emberi méltóságért, a lélek nyugalmaért, egy szebb és boldogabb világ szent örökségéért. Tudni kell: mindenkinek terem kenyér ebben a világban, csak hűtlen kezek útközben el ne sikkasszák. És aki megtanult dolgozni, tanuljon meg okosan pihenni is. Végül a munkát meg kell védenünk önmagunkkal szemben, a munka éppúgy váltságra szorul, mint a csók, a szív. A legelsőrangú munkáskérdés a Jézus Krisztussal való személyes találkozás, legfőbb dolgunk, hogy Őt vigyük el a gyárakba, a részvénytársaság igazgatósági üléseire, de vigyük el a pincelakásokba, proletárcsaládokba és a munkásgyűlésekre. Krisztust, mint erőt és életet csak a szívben lehet elvinni. Ezért az Evangéliumi Munkásszövetség első és legfőbb feladata ez: összehozni a ma-

gyar munkást és Krisztust, mint munkaadót és mint munkavállalót...

Ravasz püspök után több munkás és munkaadó állott fel s vallotta meg: mit köszönhet a krisztusi parancsok hatásának. *Gáspár Béla* vallástanár, a szövetség ügyv. elnöke gyűjtőerejű, eszméltető s megindító záróbeszédet tartott.

Tasnádi Nagy András beszéde az Országos Bethlen Gábor Szövetségben. Márciusban tartotta ezévi közgyűlését a magyar protestánság összefoglaló egyháztársadalmi szervezete, az Országos Bethlen Gábor-Szövetség. Számos vidéki és budapesti tag jelenlétében, az Országos Kaszinó termében *Dr. Kovács Sándor* dunáninneni evangélikus püspök, társelnök imádkozott előbb, majd *Tasnádi Nagy András* dr. elnök, titkos tanácsos nyitotta meg a gyűlést. Újból a nemzet legutóbbi nagy örömét visszhangozta: éppen Bethlen Gábor fejedelem volt az, aki a kicsiny Erdélynek hihetetlen nemzetközi tekintélyt szerzett. A mai nemzedék nem is tudja egész jelentőségében értékelni Észak-erdély visszatérését, amely egyben a kisantant parnév hatalmának, e képzelt hatalom utolsó erődjének rombadőlését is jelenti. Eltűnt a 22 év, mint egy rossz álom, de örök mementóként figyelmeztessen mindenkit helytállásra, összetartásra, a nemzeti öntudat ébrentartására. Az ünnepésre másik oka a szövetségnek, hogy a magyar protestánsizmus ősi saslészkéit kaptuk vissza s velük úgyszólván a teljesszámú unitárius magyarságot is. A keresztyén békesség lelkét ugyanígy átmentette hozzánk az országvisszatérés és bizonyára éreztetni fogja jótékony hatását az egyetemes, osztatlan nemzeti életben. Tasnádi Nagy elnök visszatekintve a legutóbbi Országos Protestáns Napok sikerére, azt a reményét fejezte ki, hogy a következő Protestáns Napok méltó ünnepet fognak jelenteni a nemzeti lélek számára is. Megütőzéssel regisztrálta még az elnök azt a különös jelenséget, hogy történelmi nagyjaink vallási hovatartozásának megjelölését következetesen mellőzik történelmírók, rádió-előadók, ünnepségek szónokai. Ezért kézikönyvkon-szerű művet adnak ki négyszáz év minden protestáns magyar értékéről. Végül közölte, hogy ezidén is megrendezik a Protestáns Napokat, ha lehetséges, a magyar élet mégnagyobb hasznára. Törs Tibor képviselőházi alelnök, mint a szövetség ügyvezető társelnöke tett jelentést elsőnek a szövetség vagyoni helyzetéről, majd Bánóczy Béla főtitkár az elmúlt munkaév sokágu és eredményes munkáiról, különöse is kiemelve az új székház megszerzésének tényét. Jakabffy Domokos országos titkár, Weisz Samu igazgatóhelyettes, Séllyei-Fröhlich Ferenc, Sipos István dr. theol. m. tanár és mások tettek még különböző előterjesztéseket. A szövetség új társelnökeivé megválasztották ezután: Bánffy Dániel báró földművelésügyi minisztert, Bárczay János államtitkárt, Vásárhelyi János erdélyi és Sulyok István királyhágómelléki református püspököt, Teleki Arctur gróf, Thúry Kálmán dr. ref. főgondnokokat és Kemény János bárót; megalakították az egyházvédelmi szakosztályokat is, Kemény Lajos esperes, Boér Elek közíg. bírószági tanácselnök, Ertl János egyetemi tanár, Dálnoki Kovács Gyula ny. államtitkár és Kiss Roland ny. főispán elnökletével, kiegészítették a választmányt s az egyes bizottságokat. Határozatba ment, hogy művészi kivitelű szövetségi serleget készíttetnek, előreláthatólag májusban megkezdik az erdélyi ünnepségek sorát, mindenekelőtt Kolozsváron és Nagyváradon.

A közgyűlés után, a szövetség névadójának, Bethlen Gábor fejedelemnek emlékeztetere, ugyancsak az Országos Kaszinóban emlékvacsora volt, amelyen többek közt megjelent: Radvánszky Albert báró evangélikus egyetemes felügyelő, felsőházi és Törs Tibor képviselőházi alelnök, Fáy István, v. Bonczos Miklós, Bárczay János, Tomcsányi Kálmán államtitkár, Kovács Sándor püspök, Fabinyi Tihamér, a Hitelbank és Lamotte Károly, a

Kereskedelmi Bank vezérigazgatója, Pesthy Pál és Lázár Andor v. miniszter, Vay László báró, Samarjay Lajos titkos tanácsos, Dobrovits Sándor, a Statisztikai Hivatal elnöke, v. Nagy Károly ny. altábornagy, Dálnoki Kovács, Gyula és Tóth István ny. államtitkár, Lázár Ferenc Tomcsányi Mór, Huszár Aladár felsőházi tag, Fejérvay Ferenc és Szepesváry Pál fővárosi tanácsnok, Bencs Zoltán, Cenkő Géza, Demel Aladár, Inánsy Pap Elemér, Kölcsey István, v. Lipcsey Márton, Szakáts Pál országgyűlési képviselő, Konkoly Elemér evang. egyetemes főjegyző, Rásó Lajos egyet. főügyész, Scholtz Oszkár egyházker. főjegyző, Máthé Dénes egyetemi tanár és sokan mások

Egy névtelen harmincezer pengőt adományozott a református „Karitásznak. Egy budapesti református presbiter, aki a nyilvánosság előtt névtelen akar maradni, pedig már nagyobb szeretetházat adományozott az Országos Református Szeretetszövetségnek, most újabb bizonyosságot tett arról, hogy Krisztus igaz tanítványai közé tartozik. Harmincezer pengőt tett le most a szövetség asztalára, azzal a kikötéssel, hogy ebből a Szeretetszövetség gyűlölgelűdejű és pajzsmirigykórban szenvedő gyermekek számára üldölt létesítsen. Az új intézmény homlokzatára pedig ez a felírás kerüljön: „Alapította egy budapesti református presbiter, Isten dicsőségére és házája javára.“

„Műk még egymástól se félünk...“ A kelenföldi „Szilassy Aladár“-cserekészcsapat estéjén Pálffy Károly országgyűlési képviselő, erdélyi református lelkipásztor érdekes előadást tartott Erdély elmúlt húsz esztendejéről. A román megszállás a „név- és vérelemzés“ eszközével legszívesebben a sokgyermekes magyar családokról sütötte ki, hogy nevük román eredetű, vagy bennük román vér folyik. Csala Domokos székely atyáknak kilenc gyermeke volt, természetesen a tanfelügyelő rögtön „megállapította“, hogy a neve román, a vére is román. Behívta magához Csala Domokost és tudtára adta, hogy a gyerekeit, „származása miatt“, csak román iskolába irathatja. A székely egykedvűen kihúzta bicikliját és azt mondta a tanfelügyelőnek: — „Tessék nekem megmondani, hogy hány liter román vér van bennem, itt menten kieresztem, de nem engedem, hogy a gyermekem román iskolába járjon...!“ Azután nagy események jöttek, a reménység szunnyadó parancsa kezdett mind jobban fellángolni. S amikor Besszarabián keresztül egészen a Kárpátokig jutott el az északi térfoglalás, megkérdezték egy székelytől, nem félnek-e az új szomezédtől? A székely így felelt: — „Műk, instálom, nem félünk, mert műk még egymástól se félünk...“

Raffay Sándorné jótékony ünnepe szombaton volt. Egy magyarrá lett finn nő: Garam Lajos egri lelkész neje: Kallioniemi Sole beszélt finn hazájáról lelkesen, színesen. A háziasszonyok között volt, a püspöknén kívül, Hanzély Jánosné, Horusitzky Henrikné és Konkoly Elemérné dr.-né is.

Diákok, mint templomépítők. A sárospataki református főiskola diákjai, dr. Zsifos József igazgató hozzájárulásával elhatározták, hogy a húszesztendő idegen uralom alatt pusztulásra ítélt nagykazméri református templomot két kezük munkájával felépítik. A diákok, hogy az anyagi alapot megteremtsék, hetenként egy húsadagukról lemondottak és felajánlották legáció-jövedelmük bizonyos százalékát.

Szerkesztésért felel: DR. TAVASZY SÁNDOR.

Felelős kiadó: BEKESS KÁROLY.

Nyomatott a Grafika-nyomdában Kolozsvár, Hitler-tér 13.

Felelős vezető: Jordáky Lajos.